מסכת טבול יום
פרק א' משנה ד'

הַצְּרוֹר שֶׁבַּכָּבָר, וְגַרְגֵּר מֻלָּח גָּדוֹל, וְהַתַּרְמוֹס, וְהַחַרְחוּר יָתֵר מִבָּאֶצְבַּע, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כֹּל שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל עָמּוֹ, טְהוֹרִים בְּאַב הַטֻּמְאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּטֶבֶל יוֹם:

רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו של גיד. לימ לימ דלרב מקלע מקלע לה כר' יהודה ולפי מה שאמר לקמן לגר' יהודה שמנו של גיד לחפיל מלגא דר"מ משום דבנרייתא למייתי לימ לוחכו כה ר"מ וכן רבינא למוקי לה בגיד המיוחי להודי מדרבנן לכתורה לימ לחתי כרבי יהודה דמקיל לה מהיכן דמייתי לימ לוחכו כה ר"מ משום דבנרייתא למייתי לימ לוחכו כה ר"מ (לקמן קלו:): **אלא אי אמרת ספוקי מספקא ליה בו'.** ולימ בעי לאוקומי שאכל שיעור בצת אחת דהשתא לימ הוי ספוקא דספק כי היכי דלימ נפשוט בעיא דאכל שני זיתי מלב בהעלם אחד דקמ"פ לאחר ואחת ונו (לעיל דף פב.): **כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח.** ול"ת דילמא לימ נאסר ואפילו הכי היו מקיימין כמו שהיטה דקאמר ליה פרע ליסה בית המיטה וי"ל מדקאמר והכן משמע דבלאו הכי לימ משמרי מי נמי פרע ליה בית המיטה היינו נחירה שנעלמו על הנחירה:

מבאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה. לומר ר"ת לדוקא נקט תלמיד חכם משום למזיקין מתקנאים בהם כדאמרינן (ב"ב עג:) גבי קריין שימור מלך ות"ח וחתן והא דאמרן בריש פסחים (דף ג.) לעולם ילכנ אדם בכי טוב כו' דמשמע כל אדם מלגא נקט תלמיד חכם הא מייתי ברחוק מן העיר מפני המכשולות והליסטים:

רב אשי אמר. מהכא לה משמע וטעמא לאו משום ספיקא דגיד הוא אלא מיפשט פשיטא ליה והכא בשומן הגיד קאמר דמומר מלמולייתא: **וישראל קדושים.** העושין קייג לתורה נהגו בו איסור והלכך על כרחין מצייר ליה משום מנהגא ושרפה בעי הואיל ומלמולייתא בר אכילה הוא: **פנימי הסמוך לעצם.** הוא גיד תרוך ונתון לאכלו של שופי כשפורעין את הירך ופושטו ככל הירך לשאו אחד מאחוב בעצם האליה ומשם נפשטו לאורך השופי עד מקום חיבור הקולית ועצם הירך ושם הוא סמוך לעצם: **אסור.** מן התורה: **וחייבין עליו.** מלקות כדליף לקמן מהירך ועוד שהוא על הכף שהכף הוא בשר עגול הסובב את הקולית (ג) דבוקה בה ועל שם שהוא בלד פנימי של ירך לד שכלפי ירך מחברתה כשהבהמה מחוברת קרי לה פנימי: **וחיצון.** גיד הלד הנתון לרוחב השופי בפוכו מוגלא בכף הסובבת את הקולית והוא נתון בלד חיצון של ירך: **אסור.** מדרבנן: **ואין חייבים עליו.** דלאו היינו על הכף אלא נתון בכף ובההוא חיצון עסקינן ומשייר ליה על כרחיה ושרפה בעי להא מלמולייתא חזי: **מזה בזית ומזה בזית.** משל ימין ומשל שמאל ומדנקט משל ז' מזה כזית ומזה כזית ולא נקט משל ב' זימים משניהם ש"מ שמי מכילות ושמי מתלמות הוו: **אי אמרת בשלמא פשיטא ליה.** משום הכי נקי ליימנית: **הכה את זה.** ספק בן ט' לזה וספק בן ז' לזה: **בבת אחת.** בהכאה אחת: **חייב.** להתראת ודלי ליה: **בא הכתוב וכו'.** כגון פרשמי בחומו ואת בנו דכל מוסיף התראת ספק ליה אלא מדקאמר מב' ירכות מב' בהמות סופג אלא ארבעים מדקאמר מב' ירכות אינו סופג אלא ארבעים דתרוייהו לאיסורא ולרבי יהודה איצטריך ש"מ מיפשט פשיטא ליה ש"מ ואי פשיטא ליה אמאי סופג מ' ותו לא לילקי פ' הכא במאי עסקינן כגון דלית בו כזית [ד]דתניא אכלו ואין בו כזית חייב רבי יהודה אומר עד שיהא בו כזית וטעמא מאי [ט]אמר רבא אמר קרא הירך המיומנת שבירך ורבנן [י]ההוא דפשיט איסוריה בכוליה ירך לאפוקי חיצון דלא וריב"ל אמר אמר קרא [יא]בהאבקו עמו כאדם שחובק את חבירו וידו מגעת לכף ימינו של חבירו רבי שמואל בר נחמני אמר כעובד כוכבים נדמה לו [יב]דאמר מר [יג]ישראל שנטפל לו עובד כוכבים בדרך טופלו לימינו רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבא בר עולא אמר כת"ח נדמה לו דאמר מר [יד]המהלך לימין רבו הרי זה בור ורבנן מאחוריה אתא ונשייה בתרוייהו ורבנן האי בהאבקו עמו מאי דרשי ביה מבעי ליה לכאידך דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע ב"ל מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד כתיב הכא בהאבקו עמו וכתיב התם [טו]ועגן אבק רגליו ואמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמו גיד הנשה שנשה ממקומו ועלה וכן הוא אומר [טז]נשתה גבורתם היו לנשים אמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב [יז]דבר שלח ביעקב ונפל בישראל דבר שלח ביעקב זה גיד הנשה ונפל בישראל שפשט איסורו בכל ישראל ואמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב [יח]וטבוח טבח [יט]והכן פרע להן בית השחיטה והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח [כ]ויותר יעקב לבדו אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים [כא]מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה [כב]לפי שאין פושטין ידיהן בגזל [כג]ויאבק איש עמו עד עלות השחר אמר רבי יצחק [כד]מכאן לת"ח [כה]שלא יצא יחידי בלילה רבי אבא בר כהנא אמר מהכא

הנה מלנקט משמי בהמות כי היכי דניכוי תרוייהו ימניות נקט דלי ימין ושמאל מה לי שמי בהמות ומה לי אחת: **ולר' יהודה איצטריך.** לאע"ג דתרוייהו לאיסורא קא פטר ליה אחד מלקות וטעמא דמפרש לקמיה (ג) שאין בין שניהם אלא כזית ולי מספקא ליה אמאי נקי אפילו מדא דילמא תרוייהו להתירא הוו ואמיני ימניות: **אבלו.** גיד שאם חייב כאוכל נמלה כל שהו שהוא חייב משום דבריה הוא ומצי לימיר: **טעמא מאי.** פשיטא ליה לרבי יהודה דאל ימין: **החוא.** דאחיב הירך לאסמועינן אחת דבההוא גיד קאי: **דפשיט איסוריה בכוליה ירך.** הוא וקנוקנותיו ומרסיו נפשטין בכל הירך ומיירו גיד הפנימי הגדול הנמצא בחתך פריעת הירך: **שחובק את חבירו.** מלפניו: **וידו.** הימנית מגעת לכף ירך ימנית של חבירו מאחוריו: **כעובד כוכבים נדמה לו.** כאדון היה יעקב שהוא עובד כוכבים וטופלו לימינו כדי שיהא מזומן לאוחזו שלא ינוס: **טופלו לימינו.** מאחרו לימין: **כת"ח נדמה לו.** וחלק לו יעקב כבוד כאילו הוא רבו וטפלו לימינו כדי שיהא יעקב לשמאל המלך: ת"ז **בור.** אין בו תכמת דרך ארץ: **ורבנן.** דלפיגי אדרבי יהודה ואקרי בתרוייהו קסבירי מאחוריה חתם ונשייה בתרוייהו הכהו בשמיטה עד שנשו ממקומם ועלו: **האי בהאבקו מאי דרשת ביה.** למה לי למכתביה כלל מי לאו למימרא דלכרך שנאבקים נגע בו: **נשה ממקומו.** קשה: **נשתה גבורתם.** קשה גבורתם: **היו לנשים.** מלשים כנשים: **דבר הנשלח ביעקב נפל בישראל.** כלל ישראל: **ופרע להן בית השחיטה.** שלא יאמרו בשר המיוחה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו לפי שלא נמנה מורה מקובלין היו מאבותיהם: **כמאן דאמר.** בתמיהין (לקמן דף ק:) גיד הנשה נאסר להם בעודם בני נח: **שנשתייר על פכים קטנים.** דכל כליס המשופים ומקנה בכר העבירן את נחל יבק כדכתיב לעיל מיניה ויעבר את כל אשר לו והוה נשאר על פכין קטנים שלא הספיק להעביר ומשכה לו: **מדקאמר עד עלות השחר.** שמע מינה לא נימנה רשות למזיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שמירה: **מבאן לתלמיד חכם בו'.** שהרי יעקב נשאר יחידי והוזק:

הנה

הוקדש לעילוי נשמת הר"ר **משה פלשנר-ברק** ז"ל ב"ר **מאיר** ז"ל נלב"ע כ"א אדר ב' תשס"ח

גמ' ט) [פסחים פג: לקמן לג: **ג)** [פסחים שם לקמן לה:] **ג)** [תוספתא פ"ז לעיל פב: לקמן לו. **ד)** [לעיל פג.] **ה)** לעיל פב: [וש"נ] **ו)** ג"ז שם **ז)** [תוספתא פ"ז ותוספתא דמכות פ"ג] לעיל פג. **ח)** [תוספתא פ"ז ותוספתא דמכות פ"ג] לקמן לו. **ט)** הוריות יג. קדושין כג: [לקמן קלו:] **י)** [לקמן לו:] **יא)** ע"ז כה: [תוספתא דע"ז פ"ג] **יב)** [יומא לו:] **יג)** ל"ל שלח אדני ביעקב **יד)** [צע"י ליתא בכל מילקוט גרס מאי דכתיב וטבוח טבח והכן שבוח טבח פרע להן וכו' והכן כו'] **טו)** [סוטה יג.] **טז)** [מהדורין פט:] **יז)** [ברכות מג: פסחים קיג:] **תוס' יח)** [ברכות נד: ע"ש]

הגהות הב"ח

(ג) **רש"י** ד"ה ומייתי עליו וכו' הקולית ודבוק בה:
(ב) **ד"ה** בת הכתוב וכו' מספקא לן אם יהיה עובר:
(ג) **ד"ה** ולרבי יהודה וכו' שאין בין שניהם אלא כזית. ג"ב ל"ל בחמד ים מזית אבל אם אין וכאני אין מזית אין מלטרפין אפי' למלקות אחד כן פי' רש"י לעיל דף פג:

תורה אור

גמ' א) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: (שמות יב, י)

ב) וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ: (בראשית לב, כו)

ג) יֵ֭אֶרַךְ אַפַּ֣יִם וְגִדְל־כֹּ֑חַ וְנַקֵּ֥ה לֹ֝א יְנַקֶּ֗ה פֹּ֣קֵד עֲוֹ֣ן אָב֣וֹת עַל־בָּנִ֣ים וְעַל־בְּנֵ֣י בָנִ֑ים עַל־שִׁלֵּשִׁ֖ים וְעַל־רִבֵּעִֽים: (נחום א, ג)

ד) חָדְלוּ גִבּוֹרֵי בָּבֶל לְהִלָּחֵם יָשְׁבוּ בְמִצָּדוֹת נָשָׁתָה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים הִצִּיתוּ מִשְׁכְּנוֹתֶיהָ נִשְׁבְּרוּ בְרִיחֶיהָ: (ירמיהו נא, ל)

ה) דָּבָר שָׁלַח אֲדֹנָי בְּיַעֲקֹב וְנָפַל בְּיִשְׂרָאֵל: (ישעיהו ט, ז)

ו) וַיַּרְא יוֹסֵף אֶתָּם אֶת בִּנְיָמִין וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל בֵּיתוֹ הָבֵא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן כִּי אִתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצָּהֳרָיִם: (בראשית מג, טז)

ז) וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: (בראשית לב, כה)

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פ"מ מהל' מאכלות אסורות הל' ו סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' סה סעיף ח:
יד ג מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ז סמג עשין עט טוש"ע י"ד סי' קנג סעיף ג:
טו ד מיי' פ"ו מהלכות מ"א הל' ה טוש"ע י"ד סי' למב סעיף ח:
טז ה מיי' פ"ה מהל' דעות הל' ט:

פניני רש"י

הכה את זה וחזר והכה את זה. מי שלא שהתה אחר גיטה שלשה מדשים ונישא וילדה שפק בן שנעה לגרמון ושפק בן שנעה לאחרון וכשגדל הכה את האחד ומזר והכה את האחר: (לעיל פב:)

רבינו גרשום

לא צריכא אלא לשמנו. כלומר מה דאמרי' הגידין ישרפו לששה עשר לשמנו לא שרי ליה דמותר לא אכיל ליה דישראל קדושים נהגו בו איסור: רבינא אמר לא נצרכא [אלא] כדרב יהודה אמר שמואל (לא) [כו'] שני גידים הן כו'. כלומר מה דאמרי' ישרפו לששה עשר והו חיצון דאסור ואין חייבין עליו. לא שרי ליה דאין חייבין עליו ולא אכיל דאסור הלכך ישרפו לששה עשר: האי תנא סבר לה כאידך דר' יהודה כו'. כלומר ולעולם מספקא ליה דתניא לא תותירו ממנו עד בקר כו' כדפרשינן לעיל בפ' אותו ואת בנו: פשיטא דתרוייהו לאיסורא כו'. כלומר שתי ירכות של ימין משתי בהמות ולר' יהודה איצטריך דאמר אין גיד הנשה נוהג אלא בשל ימין: המיומנת שבירך. כלומר שהוא ימין: כאדם שחובק את חבירו כו'. כלומר ידו של שמאל מגעת לכף ירך ימין: טופלו לימינו כו'. כלומר ג) והוא עשק כשבא לקראתו טופלו לימינו והוא ירך ימינו כנגד יד ימינו ונשקו בו: תלמיד חכם נדמה לו. והלך יעקב לשמאל רבו והיה ימין ירכו של יעקב בצד שמאלו ונשקו המלאך ביד שמאלו בימין ירכו של יעקב: שנשה ממקומו. כלומר הגיד נשה ממקומו: כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח. כלומר כר' יהודה דמתני': עד עלות השחר מכאן לתלמיד חכם. כלומר בלילה שלט בו ביום לא שלט בו:

ג) נרשה דל"ל וכן יעקב כשבא לקראתו המלאך טופלו לימינו והיה ירך ימינו וכו'.